

OBRACANY (29) *part praet pass impf*

obracany (23), **obracan** (6).

o jasne; -ra- (19), -rã- (9); -ra- *Leop*, *BibRadz* (2), *RejPos* (3), *RejZwierc*, *GórnRozm*; -rã- *BudNT*, *WujNT* (2); - ra- : -rã- *Mącz* (2:1), *ModrzBaz* (3:1), *SarnStat* (6:4). ◇ *W formach niezłożonych* -ãn, -ãno, -any (*N pl subst*). ◇ *W formach złożonych drugie a jasne*.

sg m N obracãn (2), obracany (1); ~ (*attrib*) -any (1); ~ (*praed*) -ań *Mącz* (2). ◇ *f N* obracanã (3). ◇ *n N* (*praed*) obracano (3) *Mącz*, *RejPos* (2), obracan(e) (2) *GórnRozm*, *WujNT*. ◇ *pl N m pers* obracani (2). *subst m* (*praed*) obracané (10), obracany (1) *RejZwierc*; -é (6) -(e) (4). *f* obracané (3); -é (1), -(e) (2). *n* obracané (1). ◇ *A subst* obracan(e) (1).

Składnia dopełnienia sprawcy: obracan od czego (3).

Sł stp s.v. obracać, Cn brak, Linde XVII w. s.v. obrócić.

1. *Któremu zmienia się kierunek ruchu lub położenie* (6) : *Leop Iac* 3/4; *BudNT Iac* 3/4; *A oto/okręty/* *ták wielkie będąc/ y gdy ie frogie wiátry pędzą: iednák obracáne bywáią od málutkiego łzteru [ecce et naves ... circumferentur a modico gubernaculo]/* *gdzie iedno iest wola łternikowá. WujNT Iac* 3/4.

W przeni (2) :

obracany do czego (1): *tákowe popędliwości łerdeczne [...]* *niemáią być obracáne do żadnych rozmyśłów [nec in deliberationes, nec in actiones ullas arcessendae]/* *áni do żadnych łpraw/* *gdy się zbytnie z człowieká wynorzáią. ModrzBaz* 7v.

Zwrot: »ku złemu końcowi obracany« (1): *trzebá było czynić to z wielkim rozmyśłem iżby to co łię czyni ku dobremu końcowi/ ku złemu obracáne bydź nie mogło. GórnRozm* Ev.

a. *O obrzędzie starotestamentowym* (1) : *Abowiem pierłi obracáne/ y łopátkę podnośzoną/ wzięłem od łynow Izráelfkich [Quia pectus elevationis, et armum exaltationis tuli a filiis Israel]* *z pokoynych ofiar ich BibRadz Lev* 7/34.

2. *Kręcony, wprawiany w ruch obrotowy* (3) : *Volutus – Obracani. Calep* 1139a.

obracan czym (1): *Moletrina, Zárná/ młyn który rękomá bywa obracán Mącz* 229b.

Zwrot: »na kole obracan« (1): *Ixion, Król/ Tesalieykki [!]* *który wedle poeckich fabuł bez przełtanku ná yednym kole w piekle bywa obracan. Mącz* 179d.

3. *Używany, wykorzystywany, przeznaczany; referendum* *Modrz; convertendus JanStat* (14) :

obracany ku czemu (2): *od ktorego [Pana Boga] iáko włzytko dobre ná włzytkie pochodzi/* *ták też ku iego łámego czci y chwale ma być obracáne WujNT* 27; *[Chłopi tułający się po przybyciu do miasta]* *okowáni niech będą obracáni ku czyniieniu grobli [ad faciendos aggeres ... adhibeantur JanStat* 1094] *SarnStat* 520.

obracany na co (6): *Tho rozumie o tych rzeczách ktore nacz inego bywáią obracáne niż ná tho ná coby ich słufźnie miano wżywác. BibRadz I* 341a *marg; wltáwiamy áby [zbiegli chłopi]* *przez Stárołty [...]* *byli imáni: á poymáni/ áby ná roboty byli obracáni [capti operis servilibus adhibeantur JanStat* 1088] *SarnStat* 521; *pożytki z tego Wóytołstwá máią bydź obracáne ná poprawę miáłtá tego. SarnStat* 983, 445, 1196, 1253.

Wyrażenia: »obracany do skarbu« (1): Ktemu też wżytkie pieniądze zá winy [...] niewiem gđżeby lepiey [...] obracáne być miály [*nescio an rectius aliquo referatur*]/ iedno do fkárbu Rzeczypospolitey *ModrzBaz* 123.

»ku swej potrzebie obracany« (1): Też im tego pozwalamy/ áby z nich nie brano myt/ cėl/ mořtowego/ grobelného od ich włafnych rzeczy/ które nie ná przekup/ ále ku řwéy potrzebie będą obracáne *SarnStat* 1196.

»tam gdzie słusznie obracan« (1): A ták tu cie vczy Pan/ ábyś nie přował tego co zořtanie od pocżciwey żywnořci twej/ á to obráćał tám gdzie řlufźnie á pocżciwie ma być obrácano *RejPos* 82v.

W przen (4) :

obracany na co (3): á ząwždy to [*źle nabyte*] ná pomřtę ma być obrácano y wam y potomřtwu wálzemu. *RejPos* 253; Iesłże dla iednákiego wyřtěpku roznořć karánia ma być záchowaná/ tedy ma być obráćána nie ná rořpuřzczenie wodze złořćiam/ ále ná hámowanie [*ea tamen non ad laxanda fraena maliciae, sed ad contrahenda referenda est*]. *ModrzBaz* 70, 73.

Wyrażenie: »pocżciwie obracany« (1): A thá krzeřćiáńřka řzczodrobá ktora bywa pocżciwie á w imię Páńřkie obráćána/ ząwždy káżdemu ná dobre wychodziřá. *RejPos* 113.

4. *Zmieniany, przekształcany* (6) :

obracany na co (4): PRzywileie pořpolité y ořobliwé/ niemáią bydz wykłádániém iákim ná inné rozumienie obracáne [*in alium quam sonant sensum, verti JanStat* 103] *SarnStat* 52 [*idem* (3)] 99, 327, 765.

Wyrażenie: »wniwecz obracany« (1): [*odszczepieńřtwu w Polsce*] ząwždy były onemi zacnem i Konciliámi á wielkimi zyázdy zacnych á náucżonych ludzi tłumiony á w niwecz obráćány *RejZwierc* 259v.

Szereg: »przemienian albo obracan« (1): Tropus, Latine dici potest modus figura, conversio, vel potius motus vel mutatio, Przemienienie/ obrocenie gdy z włafnego znám(i)onowania ku niewłafnemu bywa řłowo które przemieniano álbo obrácano. *Mqcz* 466c.

Cf **OBRACAĆ**